

תורת ה' או תורת הרבנים: מדוע משה משנה את עשרת הדברות?

משה רבנו מצטט את הטקסט החשוב ביותר ביהדות – "עשרת הדברות" – אך בנוסח אחר מכפי ששמענו כולנו מפי ה' בהר סיני. מצד אחד משה מדבר בשם ה', כפי שמדגיש בגוף עשרת הדברות: "כאשר צווח ה' אלוהיך", אך מצד שני, הוא מציג טקסט שונה מזה שכולנו מכירים מפרשת יתרו.

ב"ה | פרשת ואתחנן | תשע"ז

משה מסכם את כל מה שעבר עליהם בארבעים השנים שחלפו ומחזק ומבסס את מצוות ודיני התורה. אחד הדברים הראשונים שמשה עושה הוא לחזור על הטקסט המכונן של "עשרת הדברות" ולהזכיר את עיקרי היהדות.

אלא שכאן מוצאים דבר משונה: משה מציג טקסט שונה מהטקסט המקורי בפרשת יתרו. הבה נזכיר כמה דוגמאות משני נוסחי עשרת הדברות (מתוך שינויים רבים שלא נעתקו כאן מחמת חוסר מקום):

1. עשרת הדברות מפרשת יתרו: הדיבר השישי: **זכור את יום השבת לקדשו ... כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בם וינח ביום השביעי**.
ע"י. הדיבר השישי: **כבד את אביך ואת אמך למען יארכון ימך**. הדיבר התשיעי: **לא תחמוד בית רעך**.

עשרת הדברות מפרשת ואתחנן: **שמור את יום השבת לקדשו ... וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוציאך ה' אלוהיך ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה, על כן צווח ה' אלוהיך לעשות את יום השבת**. הדיבר השישי: **כבד את אביך ואת אמך ... למען יארכון ימך ולמען ייטב לך**. הדיבר התשיעי: **ולא תחמוד בית רעך ולא תתאוה בית רעך**.

מקשה האבן עזרא על הפערים בין הנוסחאות:

אבן עזרא שמות כה,א: יש שאלות קשות בפרשה הזו ... קראנו זו הפרשה דוּשִׁמַע יתרו ראשונה ופרשת ואתחנן

תלמידו של החתם סופר התמנה לרב בקהילה יהודית חשובה. לפני שיצא אל אותה העיר לקבל את המינוי, הוא נכנס אל רבו ופתח את הלב. הוא אמר כי הוא לא זכה לחדש הרבה בתורה, כל מה שהוא יודע, אלו רעיונות מופלאים ששמע מרבו. אולם הוא לא יוכל לעמוד בפני הקהל ולומר שוב ושוב "הרב שלי אמר כך, הרב שלי אמר אחרת". הוא מוכרח גם להציג רעיונות בשם עצמו. הוא ביקש אפוא את רשותו של הרב, 'לגנוב' רעיונות מהרב ולהציג אותם בשם עצמו.

החתם סופר חייך: "אם תרצה לומר רעיונות שלי בשמך – ניתנת לך רשות מלאה, אך אם תרצה לומר רעיונות שלך בשמי – בשום אופן לא!"...

הציפייה הבסיסית מרבנים היא **לגלות נאמנות**. כאשר החכמים אומרים דבר בשם האלוקים, אפשר לצפות כי הם יאמרו זאת בשמו של ה', אך כשהם מדברים בשם עצמם, אנו מצפים כי הם ידגישו כי אלו רעיונות שלהם, "מצוות מדרבנן". וכאן עולה שאלה עצומה שאי אפשר לחמוק ממנה. מדובר על תמיהה רבתי שהטרידה את גדולי הראשונים לדורותיהם.

משה רבנו מצטט את הטקסט החשוב ביותר ביהדות – "עשרת הדברות" – אך בנוסח אחר מכפי ששמענו כולנו מפי ה' בהר סיני. מצד אחד משה מדבר בשם ה', כפי שמדגיש בגוף עשרת הדברות: "כאשר צווח ה' אלוהיך", אך מצד שני, הוא מציג טקסט שונה מזה שכולנו מכירים מפרשת יתרו.

חומש דברים הוא **"משנה תורה"**, אין הוא התורה עצמה, אלא "משנה" לה. החומש הזה הוא דבריו של הקב"ה כפי שנמסרו בשפתו ובסגנונו של משה רבנו. חמשה שבועות לפני מותו, משה מכנס את עם ישראל בערבות מואב ומוסר להם את חומש דברים.

מהחבר חפץ שחמדת בו, אולם "לא תתאוה" הוא חידוש עצום: אפילו לא לחשוב ולהתאוות בלבד לחפץ השייך אצל חברו גם בלי שום מעשה. וברור שמדובר על רמה עילאית של שליטה עצמית.

ספר המצוות להרמב"ם ל"ת רסו: אין השני לאוין אלו בעניין אחד, הלאו הראשון והוא "לא תחמוד" מזהיר שלא לקנות מה שיש לזולתנו והלאו השני מזהיר אפילו לה-תאוות בלבנו לבד.

ובכן, האם משה שמע את הציוויים החדשים מפי הקב"ה או אמר אותם מדעתו? ואם הוא לא שמע אותם מהקב"ה, מהיכן נובעת הסמכות של החכמים והרבנים לפרש את דברי התורה כדעתם?

ב. על מנת להעצים יותר את השאלה, הבה ניזכר בסיפור תלמודי מפורסם ונשים לב עד כמה הוא קורא: "דרשני". היה זה אחרי החורבן השני, בימי הישיבה הגדולה ביבנה, שהם ימי צמיחת התורה שבעל פה. החכמים חלקו אודות הדין ההלכתי של "תנורו של עכנאי". מדובר היה בתנור עשוי מחתיכות חרס ובין החתיכות מילאו עפר. כאן נשאלת השאלה, האם חתיכות החרס נחשבות כמו כלי אחד מאוחד ולכן התנור הוא כלי המקבל טומאה או שחתיכות החרס הן נפרדות זו מזו בגלל העפר ביניהן והתנור אינו נחשב כלי המקבל טומאה.

רבי אלעזר בן הורקנוס סובר שהתנור אינו מקבל טומאה ורבי יהושע סובר שמקבל טומאה. רוב החכמים צידדו בעמדתו של רבי יהושע וההלכה הייתה אמורה להיקבע כדעתו, אלא שאז החלה חגיגה אדירה בבית המדרש. רבי אלעזר הכריז כי הוא יוכיח באופן ברור שהאלוקים בעצמו מסכים עם דעתו ולא עם עמדת הרוב. נעשה נס אדיר ועץ החרוב שעמד מדורי דורות בכניסה לבית המדרש, נעקר ממקומו וזו מאה אמה. רבי אליעזר לא הסתפק בכך והמשיך והפגין נס שני: אמת המים שזרמה מחוץ לבית המדרש, החלה לחזור לאחוריה. רבי אליעזר לא נעצר וחולל נס שלישי: כותלי בית המדרש נטו פנימה באלכסון. ואחרי שהחכמים סירבו להתפעל מהנסים, יצאה **בת קול אלוקית מן השמים** והכריזה כי הצדק עם רבי אליעזר (ראו העשרה מעניינת בהערה²).

אולם רבי יהושע דחה את הקולות השמימיים והכריז כי "התורה לא בשמים היא". בתורה עצמה נאמר "אחרי רבים להטות" וההכרעה ההלכתית צריכה להיקבע כפי עמדת הרוב בארץ **ולא כפי עמדת הבת קול האלוקית**. ואכן כך הוחלט ודברי רבי אליעזר נדחו.

הגמרא ממשיכה ומספרת את הפרט הכי מעניין: האמורא רבי נתן פגש את אליהו הנביא ושאל אותו, מה עשה הקב"ה באותה שעה שהחכמים התעקשו לדחות את הנסים ואת הבת קול האלוקית?

שניה וראינו כי מתחילת זכור את יום השבת לקדשו ועד סוף הפרשה - **שינוי בכל מקום**. 1. בראשונה כתוב "זכור" ובשנייה כתוב "שמור" ... 2. השאלה הקשה מכל אלה: בראשונה כתוב טעם שבת - כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וינח ביום השביעי, אך אלה הפסוקים אינם כתובים בשנית, אלא טעם אחר: וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוציאך ה' א ממש. 3. עוד שינוי: בראשונה שכר מצוות כיבוד אב ואם - למען יאריכון ימיך ואילו בשני הוסיף גם ולמען ייטב לך ... 4. בראשונה כתוב לא תחמוד בית רעך ואילו בשנית נאמר עוד [ציווי חדש]: לא תתאוה בית רעך.

כאן חשוב לחדד כי לא מדובר רק בשאלות של התנסחות ובחירת מילים, אלא במונחים חדשים המלמדים **חובות הלכתיות משמעותיות**. מעבר "לשאלה הקשה מכל אלה" כלשון האבן עזרא בכך שנאמר כאן טעם חדש למצוות השבת, "זכר ליציאת מצרים" ולא מוזכר כלל הטעם הידוע שהיא "זכר למעשה בראשית", הנה גם השינויים האחרים נוגעים להלכה ממש:

למשל, הציווי "זכור" שנאמר בדברות הראשונות, פירושו לזכור את השבת בעצם יום השבת על ידי מצוות "קידוש" וגם בכל ימי השבוע. (לכן מובא במכילתא) ומבואר יותר ברמב"ן (תרו) אשר אצל יהודים אין שמות לימי השבוע. אין לנו "סאנדיי" ו"מאנדיי", אלא סופרים את כל ימי השבוע לשבת. "היום יום ראשון בשבת, שני בשבת", שכן יהודי זוכר כל השבוע את הקרבה לשבת. כך מסופר על שמאי שהיה מתכוון כל השבוע לשבת וכשהיה רואה בעל חיים יפה, היה אומר: "זה לשבת".

מכילתא: זכור את יום השבת - כשאתה מונה הימים הווי מונה 'אחד בשבת' ... וזכרהו כל השבוע¹.

ובכל זאת בדברות השניות, הושמטה לגמרי הדרשה "לזכור" את השבת ונאמרה במקומה מצווה חדשה: "לשמור" את השבת, שעיקרה הוא רק באיסור מלאכה.

דוגמה נוספת: בדברות הראשונות נאמר רק "למען יארכו ימיך", שהוא מדבר בפשטות על העולם הזה ואילו בדברות השניות משה מוסיף "ולמען ייטב לך", שהוא מדבר על העולם הבא, כדרשתו המפורסמת של רבי יעקב: "בעולם שכולו טוב ובעולם שכולו ארוך".

והדוגמה האחרונה: בעוד שבדברות הראשונות נאמר רק 'לא תחמוד', בדברות השניות נאמר ציווי חדש: "לא תתאוה". וההבדל הוא מהותי: "לא תחמוד" הוא רק לא לעשות **מעשה כדי להוציא**

1 מישור אמר בבדיחות הדעת ש"זכור" הוא שבת של עשירים, שיש להם כסף לכבד את השבת ביום ובסעודה, אך הם אינם מקפידים על "שמור" - הימנעות ממלאכה ומעסקים בשבת. אמנם "שמור" הוא שבת של עניים, שאין להם עסקים ונמנעים בקלות ממלאכה בשבת, אך מאידך אין להם כסף ל"זכור".

2 **העשרה נאה:** הגר"א (קול אליהו 45) מבאר את העובדה שרבי אליעזר נזקק **לשלושה ניסים** ולא יצאה מיד בת קול כראיה לדבריו. הניסים נועדו להוכיח את **הפער הרוחני בין רבי אליעזר לחכמים** ולומר כי הוא **עולה עליהם בכל מובן**. סיפור החיים של רבי אליעזר בן הורקנוס היה כידוע, שעזב את בית אביו העשיר בגיל 22 והלך ללמוד תורה ביבנה. הוא למד יומם ולילה מתוך רעב ועוני, עד שהגיע לאן שהגיע. ואלו היו שלוש הנסים: חרוב הוא מאכל דל של עניים ותזונה עץ החרוב העידה כי רבי אליעזר למד מתוך **עוני ומסירות נפש**. תזונה אמת המים העידה על **הענווה** שלו, כפי שהעיד על עצמו שמעולם לא אמר דבר שלא שמע מרבו, רבן יוחנן בן זכאי. ונטיית כתלי בית המדרש העידה על **ההתמדה** שלו, שמעולם לא פרש מבית המדרש.

כסף אפשר להשיג את המוצר המוחרם. ואילו אתה ציונית את בניך להימנע מאכילת חמץ. לא העמדת אפילו שוטר אחד לאכוף את חוקיך. ובכל זאת, בכל הון שבעולם לא ניתן להשיג אפילו גרגר חמץ.

הכלי יקר אומר נקודה מחודשת: משה לא המציא שום דבר מדעתו, גם הדברות הראשונות ניתנו מאלוקים וגם הדברות השניות ניתנו מלמעלה. הקב"ה בעצמו העניק שתי גרסאות לעשרת הדברות. והסיבה לכך פשוטה: הקב"ה הוא גם הא-ל **האוניברסלי**, של **כלל האנושות**, וגם יש לו קשר ייחודי בצורה **פרטיקולרית** (פרטנית) עם בני ישראל. ולכן הדברות הראשונות הן **אוניברסליות** ונועדו ל**כלל האנושות** ואילו הדברות האחרונות הן **פרטיקולריות** ונועדו ל**בני ישראל**.

ידוע שלפני מתן תורה, סיבב הקב"ה על כל אומה ולשון והציע להן את עשרת הדברות. ה' רצה שגם העמים יקבלו את עיקרי התורה וינהגו על פיהם. אולם האומות קראו מה כתוב בהן ודחו את ההצעה. אך למעשה הקב"ה לא חזר בו מתכניתו. גם אחרי שהאומות דחו את ההצעה, ה' העניק עשרת דברות אוניברסליות, מתוך מחשבה כי האומות ילמדו מבני ישראל וילכו אחרי דרכיהם הטובות.

אולם חלפו ארבעים שנה והתברר כי האומות מעדיפים לשמור על ההרגלים שלהם ולא מתכוונים לשנות את דרכיהם. כיון שכך, העניק משה בשמו של ה' עשר דברות **נעלות יותר**, עם **דרישות מוסריות גבוהות יותר** כפי שנתבע במיוחד מעמו של האלוקים, המייצגים של השכינה בעולם.

כעת נשים לב אל ההבדלים הבולטים בין הדברות: א. בפרשת יתרו, מצוות השבת מוצגת "כזכר למעשה בראשית", שכן שביתת האלוקים היא עניין אוניברסלי ואמורה לחייב את הגויים כמו היהודים. אולם הדברות השניות מדגישות את מצוות השבת "כזכר ליציאת מצרים" והדבר מחייב במיוחד את עם ישראל אשר רק הם יצאו מצרים³. ב. בדברות הראשונות נאמר "זכור", שהוא יותר עניין של **חוויה** ופחות עניין של הימנעות ממלאכה. והרי לגוי אסור לשבות ממלאכה בשבת ו"גוי ששבת חייב מיתה". ואילו בדברות השניות נאמר יותר מזה: "שמור", שהוא דרישה ייחודית לישראל. ג. בדברות הראשונות נאמר רק "לא תחמוד", משום שהדרישה מגוי היא רק לא לעשות מעשה ולגזול מחברו. אך בדברות השניות נאמר הרבה יותר מזה: "לא תחמוד ולא תתאוה", משום שיהודי נדרש לרמת שליטה עצמית גבוהה ולשמור על טהרת המחשבה והלב.

3. כלי יקר כח: יצאו מפרשי התורה ללקוט טעמים מפורזים ולא מצאו דרך אחת אשר תספיק לכל הספיקות הנזכרים, הלא קרוב לשמוע הצעה אחת קצרה לקוחה מדברי חז"ל "שחזר הקב"ה על כל האומות לקבל התורה ולא רצו לקבלה: עשו בעבור לא תרצח, ישמעאל בעבור לא תגנוב ועמון ומואב בעבור לא תנאף ... ועל כן נמצאו כל השינויים הללו בין דברות ראשונות לאחרונות, כי הדברות הראשונות נאמרו בלשון אשר השמיע ה' לכל האומות ...

2. כבא מציעא נט: חתכו חוליות ונתן חול בין חוליה לחור-ליה - רבי אליעזר מטהר וחכמים מטמאים ... אמר להם אם הלכה כמותי חרוב זה יוכיח, נעקר חרוב ממקומו מאה אמה ... חזר ואמר להם אם הלכה כמותי אמת המים יוכיחו, חזרו אמת המים לאחוריהם ... חזר ואמר להם אם הלכה כמותי כותלי בית המדרש יוכיחו, הטו כותלי בית המדרש ליפול ... יצאתה בת קול ואמרה: מה לכם אצל רבי אלעזר שהלכה כמותו בכל מקום. עמד רבי יהושע על רגליו ואמר: לא בשמים היא, אין אנו משגיחין בבת קול שכבר כתבת בהר סיני בתורה: אחרי רבים להטות. מצא רבי נתן לאלהיו הנביא, אמר לו: מה עשה הקב"ה באותה שעה: אמר לו: חיך ואמר **נצחוני בני נצחוני**.

וכמובן, הסיפור אינו מתחיל להיות מובן. א. כיצד יכולה להיות מחלוקת בין החכמים לבת קול? וכי החכמים חולקים על האלוקים? ובעיקר: כיצד אפשר להבין את הביטוי "נצחוני בני נצחוני"?

ג. הבה נשוב אל הנושא המרכזי ונתחיל לעשות סדר בדברים: ביחס להבדלים שמחולל משה בין עשרת הדברות האחרונות לראשונות. הכלי יקר, רבי אפרים שלמה מלונטשיץ, שהיה דרשן בפולניה לפני כמאתיים שנה, מציג פרשנות שהיא לא פחות מהברקה גאונת. הוא מונה עשרה שינויים בולטים בין הדברות הראשונות לאחרונות ומציג תירוץ אחד מופלא אשר מיישב את כולן בישרות הדעת.

הבה נפתח בסיפור חסידי: היה זה בערב פסח בעיירה ברדיטשוב. השכונה היהודית הייתה נקייה מחמץ, לא נותר פירור לחם בבתי היהודים וכולם עשו את ההכנות האחרונות לקראת ליל הסדר. לפתע קרא הצדיק מברדיטשוב למשמשו והורה לו לגשת לבתי היהודים ולהשיג לו חתיכת לחם טרי. הגבאי חשב שהוא הוזה, אך הצדיק אמר שוב: גש עכשיו לבתי היהודים ותאמר להם כי אני מבקש מעט לחם. הגבאי שב אחרי שעה קלה ואמר כי אין גרגר בעיר. כולם שרפו וביערו את פירורי הלחם האחרונים. אך הצדיק התעקש: תאמר להם כי מי שייתן לי מעט לחם טרי, אשלם לו כל הון שבעולם. אך הגבאי חזר שוב בידיים ריקות ואמר כי בכל מחיר אי אפשר להשיג גרגר לחם.

עכשיו, אמר הצדיק, לך אל רחוב הגויים וקנה לי מעט טבק. הגבאי ידע את הסוד: אסור היה למכור טבק. זה היה מנוגד לחוקי הממשלה. אך איסורים לחוד ומסחר לחוד. הגבאי יצא אל רחוב הגויים ושאל בלחש איפה אפשר להשיג מעט טבק? הוא הוכנס אל אחת החנויות ומאחורי השקים והארגזים נשלף מעט טבק והועבר לו תמורת סכום נאה.

הרים הצדיק את העיניים למרום ואמר: "ריבונו של עולם, תראה את דבקוּתם של בניך. הממשלה אסרה את ממכר הטבק, היא אף העמידה שוטרים בפינות השוק כדי לאכוף את החוק, אך עם מעט

3 **הערה חשובה:** להעיר כי גם בדברות הראשונות נאמר "אנכי אשר הוצאתיך מארץ מצרים"? הכלי יקר עונה כי אין זה יסוד החיוב לעשרת הדברות אלא רק עובדה נוספת המחייבת את ישראל, אך גם גוי שלא יצא ממצרים יכול ללמוד מישראל. [בנוסף, יש להעיר עוד שידוע הדיון האם המצווה "אנכי" היא חלק מעשרת הדברות או רק **הקדמה להן**, משום שלא שייך לצוות על האמונה].

ואילו היו האומות רוצים היו מקבלים גם המה עליהם ועל זרעם כל הדברים אשר צווה ה' לישראל.

גרסאות של הטקסט המכונן ביותר ביהדות, כדי לבטא בכך את סמכותם של משה וחכמי ישראל לבאר את דברי ה'. כאן יוצקת התורה את היסודות לפרשנות **התורה שבעל פה**.

ה. נפתח עם סיפור מיוחד במינו (שמועות וסיפורים א/68): החסיד רבי אליהו יוסף ריבלין (סב-סבו של נשיא המדינה, מר ראובן ריבלין), היה מגדולי חסידיו של האדמו"ר הצמח צדק. הוא היה בעל דעה ותלמיד חכם עצום. בעת זקנותו חלה במחלה קשה והרופאים הותירו לו חודשים ספורים לחיות. הוא הגיע לבקש את ברכתו של האדמו"ר הצמח צדק והרבי הורה לו למכור את ביתו ולעלות במהירות לארץ ישראל. הוא עשה זאת וחי אחר כך עוד עשרים שנה.

הצמח צדק הסביר כי המחלה ממנה סבל הרב ריבלין, תלויה במחלוקת בין הרמ"א לבית יוסף דיני טריפות. הם חולקים האם בהמה יכולה לחיות עם מחלה כזו או תמות במהרה. הרמ"א מטריף את הבהמה וסבור כי זו מחלה סופנית ואילו הבית יוסף מכשיר אותה וסבור כי ניתן לחיות אתה. כאן בחוץ לארץ, המרא דאתרא הוא הרמ"א וההכרעה בשמים היא כדבריו ולכן החסיד לא היה מסוגל להאריך ימים. אולם בארץ ישראל, הפוסק העליון הוא הבית יוסף ושם ההכרעה בשמים היא כדבריו, אשר ניתן לחיות עם מחלה כזו שנים רבות...

ישנו מדרש מעניין מאוד. המדרש מספר כי כאשר נתן הקב"ה את התורה למשה, הוא הציג לו את הדינים השונים (למשל "תנורו של עכנאי") והראה לו על כל דין ארבעים ותשעה צדדים להתיר וארבעים ושתיים צדדים להקל. שאל משה: ומדי ההכרעה הסופית? האם עלינו להקל או להחמיר?

ענה הקב"ה: את זה **אתם תחליטו**. חכמי ישראל ילמדו את התורה, יהגו בה ויעיינו באותיותיה והם יקבעו את ההלכה על פי דעת הרוב. כעת אנו מבינים באופן מעמיק את המשפט "נצחוני בני נצחוני". המחלוקת בין רבי יהושע לרבי אליעזר והבית **קול האלוהים**, משקפת **צדדים לגיטימיים שונים של הבנת ההלכה**. גם דעה זו נכונה וגם דעה זו נכונה, "אלו ואלו דברי אלוהים חיים". וההלכה הסופית נקבעת כמו דעת הרוב בבית דין של מטה. הקב"ה העניק לחכמי ישראל את המפתחות על התורה שלו ומקבל את הכרעתם.

וזה הרמז הבולט בכך שהטקסט המכונן של היהדות מוצג בשתי גרסאות. כאן מעניקה התורה את הכוח לחכמי ישראל. ה' קבע את העקרונות, אך הוא השאיר לחכמי ישראל את הפרשנות לפי דעתם.

שיחת הרבי מליובאוויטש לפרשת יתרו תשנ"ב: חילוק כללי ועיקרי בין הדברות הראשונות והאחרונות, שהדברות הראשונות הם כפי **שהקב"ה** עצמו אמרם והדברות האחרונות הם חלק מדברי **משה**, כפי שחזר עליהם בשנת הארבעים. ויש לומר הביאור בזה: בתורה ישנם שני עניינים: התורה עצמה היא דבר אחד עם עצמותו יתברך, אורייתא וקב"ה כולא חד. אך במתן תורה ניתנה התורה לבני ישראל

כאן יש להוסיף פרפרת נאה שמתאימה מאוד עם דברי הכלי יקר: אחד השינויים הבולטים בין הדברות שהוזכר לעיל, שבדברות ראשונות נאמר רק "כבר את אביך למען יארכון ימך" ואילו בדברות שניות נאמר: "למען יארכון ימך **ולמען ייטב לך**". מבאר הכלי יקר כי דברות ראשונות מדברות גם לאומות העולם ולהם יש רק עולם הזה, ואילו דברות שניות מדברות בייחוד לישראל ולהם יש גם עולם הבא. ולכן נאמר עוד "למען ייטב לך" ודרש רבי יעקב: "בעולם שכולו טוב ובעולם שכולו ארוך".

בהמשך לכך ראיתי פרפרת נאה: בדברות הראשונות נאמר "למען יארכון ימך" בוא", ואילו בדברות השניות נאמר "יארכון ימך" ביו"ה. וידוע שאות יו"ה היא נקודה, כנגד העולמות העליונים ואילו האות וא"ו היא המשכה כנגד העולם הזה התחתון, ולכן "יארכון" בדברות הראשונות הוא לאומות העולם בעולם הזה ואילו "יארכון" בדברות אחרונות הוא לישראל בעולם הבא.

טללי אורות דברים קח: כתב האבן עזרא בסליחות יום הכיפורים: "עולם עליון ביה", עולם התחתון ביה"ה ולכן בדברות הראשונות ... נכתבה האות ואו הרומזת לאריכות ימים **בעולם הזה**, ואילו בדברות אחרונות "יארכון" ביו"ה בעולם הבא.

עד כאן דברי הכלי יקר, אולם כמובן, מדובר בחידוש גדול הטוען שה' בעצמו העניק שתי גרסאות של עשרת הדברות. לכן רוב הראשונים צועדים בדרך שונה: האבן עזרא והרמב"ן מאריכים לבאר כי הקב"ה העניק רק את **הדברות הראשונות** ואילו הדברות האחרונות הן **פרשנות של משה לדברי ה'**.

למשל, ההבדל הראשון: בפרשת יתרו נאמר "זכור" ואילו משה אמר "שמור". הבה נזכור את נוסח רבי שלמה אלקבץ בתפילת לכה דודי: "זכור ושמור כדיבור אחד השמיענו א-ל המיוחד". הרי אומר שבמתן תורה נאמר בקול אחד גם "זכור" וגם "שמור", אלא שהאדם אינו מסוגל לקלוט שתי מילים יחד, ולכן בדברות ראשונות הם שמעו רק "זכור" ובדברות שניות משה השלים את ה"שמור". או ההבדל הגדול מכולם: בדברות ראשונות טעם השבת הוא משום שביתת ה' ואילו בדברות אחרונות, טעם השבת הוא זכירת יציאת מצרים. מבאר הרמב"ן נקודה פשוטה: השבת נועדה כדי לחזק את האמונה בבריאת העולם (ובמילא בשביתת ה' ביום השביעי). ולכן משה העדיף להתמקד בניסי יציאת מצרים **אותם ראו בעיניהם** והם ההוכחה הטובה ביותר לשליטת הקב"ה בעולם.

מהי בתוכנה המרכזית בבסיס גישתם של הרמב"ן והאבן עזרא?⁴ בשיחה שנשא הרבי בהתוועדות פרשת יתרו תשנ"ב, הוציא מכך עיקרון יסודי ומהדהד במיוחד: כאן מביאה התורה לידי ביטוי את **עוצמתם של חכמי ישראל**. התורה מעניקה באופן מכוון **שתי**

4 העשרה חשובה – האם דברות שניות הן אלו שנכתבו על הלוחות השניות: מדרש לקח טוב בפרשת תישא (להא) כותב כי על הלוחות השניות נכתבו הדברות **השניות דפרשת ואתחנן**. אמנם פרשנות זו מתאימה רק עם דעת הכלי יקר שבדברות שניות נאמרו בשם ה'. אך לדעת האבן והרמב"ן (ושיחת רבנו) שבדברות שניות הן רק פרשנות **משה** לדברי ה', מובן שהפרשנות הזו לא נכתבה על הלוחות השניות, שהרי אותן כתב ה' בעצמו.

בארץ למטה, עד שהתורה 'לא בשמים היא' ובני ישראל צריכים ללמוד תורה ולפסוק שאלות ע"פ שכלם והבנתם, ולהשתמש בתורה ומצוות כדי להפוך את העולם הזה הגד שמי.

בשיחה אחרת (לקו"ש יט/6) הרבי מעצים את הרעיון ומוסיף בו היבט כביר, בעל משמעות רבה לחיים: ישנה סיבה חשובה לכך שה' העניק את התורה לישראל וחפץ שהם יפרשנו אותה בכוח שכלם. מסיבה מכוונת הוא לא העניק את התורה מוכנה, אלא השאיר לישראל ליצור ולפתח אותה.

אנחנו מתחברים לדברים דרך היצירה והפיתוח. כוח היצירה הוא הכוח העמוק ביותר באדם (להיות "בורא" ולא רק "נברא") וכאשר אדם יוצר בתורה, הוא הופך להיות דבר אחד עם היצירה. הקב"ה אינו מחפש צייתנות וכניעות. הוא לא ברא את העולם כדי לשלוט באנשים, אלא כדי לרומם אותם. להפוך את האדם ליצור אלוהי. החיבור הבלתי נתפס הזה, נוצר דרך העובדה שהאדם אינו רק מציית לאלוהים, אלא זוכה לפתח וליצור בעצמו את החכמה האלוהית (על פי כללי ומגבלות ההלכה).

למה הדבר דומה? כל אדם שלמד ניהול מכיר את ההבדל בין מנהל למנהיג: מנהל יוצר תלמידים, מנהיג יוצר מנהיגים. מנהל שולט באנשים, מנהיג הופך את האנשים להיות מנהיגים בעצמם. הדרך אל המהפך הזה היא אחת ויחידה: לתת לתלמידים להוביל בעצמם. המנהיג מעניק לתלמידים סמכויות ואוטונומיה ניהולית כדי לרומם את הכוחות החשובים ביותר בהם.

הלקח המעשי מכך לכל אחד ואחת מאתנו הוא ברור: יהודי לא אמור רק לציית לתורה, אלא ללמוד אותה. לימוד פירושו לחשוב על הדברים, להעמיק ולבנות אותם, כל אחד בכוחותיו שלו בהתאם לכללי ההלכה. נעסוק בתורה ונזכה במהרה לגילוי "תורה חדשה מאתי תצא" מפיו של משיח צדקנו.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי

ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי

להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

השיעור המלא באתר
haravshneor.co.il